

Istorie locală

EVOLUȚIA ORGANIZĂRII ȘI DESFĂȘURĂRII ACTIVITĂȚII SECȚIUNII ISTORICE A „ASTREI“ ÎN PERIOADA 1862—1900

VASILE M. CÎMPEANU

Rezultatul întregii activități a „Astrei“, devenind cum spunea Timotei Cipariu „un reazim naționalității române...“¹, activitate realizată și pe tărîmul istoric, prin intermediul secțiunii istorice, l-a înregistrat încă de pe atunci George Barițiu, sintetizîndu-l în următoarele cuvinte: „De nu ar fi făcut nimic românii în 1860 spre dezvoltarea și consolidarea vieții lor naționale, posteritatea tot le-ar fi datoare cu recunoștință pentru înființarea Asociațiunii. Cine neagă aceasta este dator, ca un iubitor de adevăr, să cetească toate actele aceluia institut apărute... și să tragă consecințele“².

Organizarea secțiunilor științifice în general, și a secțiunii istorice în special, a preocupat „cercurile Asociațiunii“³ încă de la înființarea acesteia, deoarece tendința de căpetenie era gruparea la adăpostul Asociațiunii „a învățaților... de atunci“⁴ și crearea unor mijloace adecvate pentru ca aceștia să ducă mai departe „munca lor de erudiție“⁵. Totodată, prin organizarea secțiunilor „de studiu“⁶, se urmărea să se dea Asociațiunii, pe lângă caracterul ei popularizator, și acea organizare științifică menită să înlocuiască lipsa unei Academii și Universități românești. Problema organizării secțiunii istorice, alături de celelalte secțiuni, se pune cu prilejul celei mai însemnate adunări generale a Asociațiunii, ținută la sfîrșitul lunii iulie 1862, la Brașov.

Anul 1862 fusese un an de aprigă luptă a românilor din Transilvania pentru obținerea drepturilor politice egale, alături de celelalte „națiuni“ transilvane. Cercurile reacționare de la Viena, susținute de aristocrația maghiară și patriciatul săsesc, căutau, prin orice mijloace, să influențeze guvernul și curtea de la Viena, pentru a nu acorda drepturile legitime ale românilor din Transilvania. Aceste elemente aduceau diferite acuzații românilor, pentru a nu li se acorda egalitatea cerută. Una din multiplele acuzații era presupusa lor stare de înapoiere economică și culturală, incapacitatea de a se încadra în ritmul civilizației, afirmîndu-se în mod defăimător că poporul român este „un popor ignorant, lipsit de orice industrie și comerț“ care, dacă nu l-ar îmbrăca — prin

¹ „Transilvania“, nr. 4, 1911, pag. 320.

² George Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, vol. III, în ediția autorului, Sibiu, 1881, pag. 32.

³ Octavian Goga, *Mijloace de propagandă literară și culturală ale „Asociațiunii“ și dezvoltarea lor*, „Transilvania“, nr. 4, 1911, pag. 350.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Vasile Netea, *George Barițiu, Viața și activitatea sa*, Editura științifică, București, 1966, pag. 287.

industria lor — alte popoare, ar umbla gol, drepturile politice fiindu-i astfel cu totul inutile⁷.

Pentru a demasca această campanie denigratoare și, totodată, pentru a releva geniul creator al poporului român, la adunarea generală de la Brașov, din anul 1862, se va lua hotărârea organizării unei expoziții de „produse ale industriei naționale”⁸, iar la propunerea lui George Barițiu se cerea „împărțirea în secțiuni a agendelor asociațiunii pe an sau pe anii viitori după un proiect care se va subșterne de către comitet...”⁹. Propunerea făcută de George Barițiu, și în special aceea referitoare la împărțirea în secțiuni a activităților Asociațiunii, a fost primită de Comitet „fără nici o schimbare”¹⁰, determinându-se ca aceste elemente să fie puse în discuția adunării generale.

Adunarea generală de la Brașov, în cea de-a III-a ședință din 30/18 iulie 1862, după ce s-au susținut majoritatea disertațiilor, printre care și disertația lui George Barițiu „Despre artele frumoase și aplicarea lor la cerințele poporului românesc”, disertație care „a fost bine primită de adunarea generală”¹¹, își continuă activitatea pășind „la o altă dezbateră interesantă privitoare la formarea citorva secțiuni științifice”¹². După o discuție scurtă, la care participă unii membri ai Asociațiunii, adunarea generală, „află cu cale, că deocamdată să se întocmească trei secțiuni și adică: 1) filologică; 2) istorică; 3) fisico-naturale;...”¹³.

Acest proiect de organizare a secțiunilor în general și al secțiunii istorice în special nu se referă în mod deosebit la „scopul și agendele secțiunilor”¹⁴ deoarece nici un membru al „Astrei” nu se obliga, de către nimeni¹⁵, pentru a deveni membru al secțiunii, urmînd ca cei care doresc să devină membri ai secțiunii să se ocupe cu această specialitate, respectiv cu istoria. Numai după ce se vor înscrie la Comitetul Asociațiunii mai mulți membri de aceeași specialitate „acea să se constituie dinșii între sine”¹⁶ în cadrul secțiunii istorice. După cum se observă, deși se hotărăște organizarea secțiunii istorice, aceasta nu va avea un program bine definit, ci doar numai niște referiri generale, la înscrierea membrilor de specialitate, care nu trebuiau să fie numai din domeniul istoriei. Chiar dacă realizarea secțiunii istorice „avea să mai întîrzie”¹⁷, asta nu înseamnă că

⁷ George Barițiu, *op. cit.*, pag. 144.

⁸ Vezi Registrul de procese verbale „Protocolul ședințelor Comitetului, 1861, la Arh. St. Sibiu, fond. Astra, doc. nr. 56, Ședința din 14 ian. 1862, f. 5, paragraful 23.

⁹ *Ibidem*, Ședința Comitetului Asociațiunii, 1 iulie 1862, f. 24, paragraful 4.

¹⁰ *Ibidem*, Ședința Comitetului Asociațiunii, 1 iulie 1862, f. 28.

¹¹ Protocolul adunării generale ținută de „Asociațiunea Transilvană” la Brașov, în anul 1862, Ședința a II-a din 29/17 iulie, la Arh. St. Sibiu, fond Astra, dosar 245, doc. nr. 177, f. 100.

¹² *Ibidem*, Ședința a III-a din 30/18 iulie, f. 107—108, paragraf XV.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ „Transilvania”, P. O., 1900, pag. 97.

¹⁵ Protocolul adunării generale ținută de „Asociațiunea transilvană” la Brașov, Ședința a III-a, din 30/18 iulie 1862, la Arh. St., Sibiu, fond. Astra, dosar 245, doc. nr. 177, f. 188, paragraf XV.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ Vasile Netea, *George Barițiu, Viața și activitatea sa*, pag. 287.

nu a existat preocupare pentru organizarea acesteia și pentru realizarea lucrărilor cu caracter științific.

După adunarea generală de la Brașov, Comitetul Central al Asociațiunii își pune întrebarea cum să se „facă un început”¹⁸ în activitatea secțiunii istorice și a celorlalte secțiuni. În ședința Comitetului Asociațiunii din 2 sept. 1862, se hotărăște să „se facă cunoscut prin foile periodice românești”¹⁹ că s-au deschis liste și pentru secțiunea istorică în sensul înscrierii de membri. Cu acest prilej și George Barițiu, care îndeplinea și funcția de prim-secretar al Asociațiunii, se înscrie „pentru secțiunea a II-a, adică istorică...”²⁰.

Un an mai târziu, în 1863, la adunarea generală de la Blaj, după ce se raportează că secțiunea istorică a luat ființă în urma adunării generale de la Brașov, se subliniază necesitatea de a se arăta cum „s-au dus în împlinire aceste deciziuni salutare”²¹, adică de organizare a activității secțiunii. Cu toate că la această adunare generală nu s-au purtat discuții mai deosebite asupra organizării secțiunii istorice, totuși, în anul 1863, se remarcă acțiunea de înscriere „pentru secțiunea istorică”²² a lui Ioan cav. de Pușcariu, Ioan Popasu, Ioan V. Rusu, Dr. Ioan Nemeș, iar vicepreședintele Asociațiunii, Timotei Cipariu, se înscrie „pentru toate trei secțiunile adică: filologică, istorică și naturalo-fisică...”²³ Concomitent cu realizarea înscrierilor membrilor, în listele deschise pentru secțiunea istorică, aceasta va încerca să rezolve și unele elemente de ordin științific, în sensul că se remarcă intenția lui N. Popea de a face un referat asupra „lucrării lui Ștefan Moldovan...”²⁴, primindu-se recomandarea ca aceste referate să fie realizate de respectivele secțiuni, în cazul acesta de către secțiunea istorică.

Problema organizării activității secțiunii istorice, mai ales în ceea ce privește fixarea locului unde să-și desfășoare activitatea și numirea unui președinte, care să coordoneze activitatea, va sta în atenția adunării generale a Asociațiunii, din august 1864, de la Hațeg, a cărei lucrări au fost pregătite de George Barițiu.²⁵ Din documentele acestei adunări, rezultă că s-a decis „constituirea secțiunilor științifice”²⁶, deci și a *secțiunii istorice*, așa cum se proiectase în adunarea generală de la Brașov din anul 1862. Este interesant de subliniat că la adunarea generală de la Hațeg s-a hotărât „și locul adunării cum și președinții acelor secțiuni...”²⁷ Pentru secțiunea istorică se fixează Brașovul ca loc pentru adunarea membrilor. Secțiunea istorică își va desfășura activitatea sub președinția lui G. Munteanu²⁸. Deci la adunarea generală de la Brașov din 1862 nu se

¹⁸ Registrul de procese verbale „Protocolul ședințelor Comitetului din 2 septembrie 1862, la Arh. St. Sibiu, fond. Astra, doc. nr. 56, f. 27, paragraf 101.

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ *Ibidem.*

²¹ Raportul secretarului II despre lucrările Comitetului... în curs de un an (1862—7 sept. 1863), la Arh. St. Sibiu, dosar 259, doc. 206, f. 1.

²² Proces verbal din ședința Comitetului Asociațiunii din 3 februarie 1863, la Arh. St. Sibiu, Registrul nr. 56, f. 50, paragraful 13.

²³ *Ibidem*, Registrul nr. 56, f. 60, paragraf 54.

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ *Ibidem*, f. 68.

²⁶ *Ibidem*, f. 79, paragraf 44.

²⁷ *Ibidem.*

²⁸ *Ibidem.*

fixase nici locul de desfășurare a activității și nici președintele secțiunii istorice. Iar prin hotărârea adunării generale de la Hațeg, observăm că primul președinte al secțiunii istorice va fi Gavril Munteanu, care deținea funcția de director al gimnaziului românesc din Brașov și care, la adunarea generală de la Brașov, a susținut o disertație despre ortografia română, făcând numeroase mențiuni de ordin istoric privitoare la dezvoltarea poporului român.

Comitetul Asociațiunii era „pătruns de dorința de a vedea aceste secțiuni”²⁹ intrate în activitate, fapt pentru care se cerea președinților secțiunilor să aducă la cunoștință dacă au dus sau nu la îndeplinire dispozițiile adunării generale³⁰. După cum se observă, organizarea secțiunii istorice se face cu multă greutate. Astra având mijloace materiale destul de modeste și, bineînțeles, ca la orice început de drum, mulți din cei avizați și în același timp competenți în domeniu n-au înțeles bunele intenții ale lui George Barițiu, care, după multă trudă, va deveni părintele secțiunilor științifice.³¹

Deși în 1862, la adunarea generală de la Brașov se hotărâse înființarea secțiunilor științifice, inclusiv a celei istorice, au trecut 14 ani pînă cînd secțiunea istorică să treacă la activitate concretă și să fie pusă în aplicare decizia din 1862. În 1876, cu ocazia adunării generale de la Sibiu, Ioan Popasu propune „executarea concludului luat de adunarea generală din 1862”³² (care privea organizarea secțiunilor științifice, inclusiv a celei istorice. Se prevedea pentru sprijinirea activității secțiunilor științifice „o donațiune de 500 de florini”³³ votată tot la Sibiu în 1876.

G. Barițiu, confirma și el, în paginile revistei „Transilvania”, al cărei redactor era, faptul că „...secțiunile noastre științifice încă se vor înființa”³⁴. În vederea organizării activității acestora, George Barițiu preconiza determinarea „cît mai precisă a scopului fiecărei secțiuni”³⁵ odată cu discutarea proiectului de regulament, destinat pentru „secțiunile dorite de națiune”³⁶. Este interesant de reținut că preocuparea lui George Barițiu era în primul rînd pentru organizarea activității secțiunii istorice căutînd să atragă la o activitate curentă pe toți „istoricii și pe toți bărbații noștri de știință” încă de „la începutul activității sale.”³⁷. În mod deosebit, se gîndea George Barițiu la faptul ca secțiunea istorică să contribuie: la „înauțișirea bibliotecii sale în partea istorică”, la „colecțiunea de numismatică”, la adunarea și studierea inscripțiunilor de misiuni de la biblioteci, muzee, arhive...”³⁸. Cerînd istoricilor, membri ai Asociațiunii, să fie mai activi, Barițiu, sublinia că „Sibiul ar fi unul din locurile cele mai acomodate

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ E. Hulea, *Astra, istoric, organizare, activități, statute și regulamente*, Sibiu, 1944, pag. 23.

³² *Proiect de regulament pentru secțiunile științifice — literare*, în „Transilvania”, 1900, P. O., pag. 97.

³³ *Ibidem*.

³⁴ George Barițiu, *Către istorici și către bărbații de știință, membri ai Asociațiunii transilvane române*, în „Transilvania”, nr. 23, 1 dec. 1876, pag. 267.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*, pag. 268.

în Transilvania pentru studierea istoriei”³⁹; iar mai departe arăta că istoricii trebuie să fie „oameni practici, precum trebuie să fie un bun istoric...”⁴⁰. Barițiu făcea apel la toți oamenii de știință să contribuie la realizarea lucrărilor istorice cerute de Asociațiune, implicit și la organizarea secțiunii istorice.

Anul 1877 este mai bogat în evenimente privind organizarea secțiunii istorice. Din procesul verbal al ședinței ordinare a Comitetului Asociațiunii, din 3 aprilie 1877, rezultă că președintele Asociațiunii prezintă scrisoarea lui George Barițiu, din 4 martie⁴¹, prin care acesta răspunde cererii ce-i fusese adresată la 14 februarie⁴², arătând că primește „asupra-și însărcinarea de a (realiza) un proiect de regulament pentru înființarea secțiunilor științifice”⁴³. Mai târziu, printr-o scrisoare adresată Comitetului Asociațiunii, Barițiu arată că „din cauza unui morb greu și periculos”⁴⁴ a fost nevoit să întârzie cu trimiterea proiectului de regulament. Proiectul era destinat pentru înființarea secțiunilor științifice.⁴⁵ El prevedea și organizarea activității secțiunii istorice.

În ședința extraordinară a Comitetului Asociațiunii, din 21 iunie 1877, „prezidiul aduce la cunoștință, cum că în ședința de astăzi este, între altele, de a se pertracta proiectul de regulament, relativ la înființarea secțiunilor științifice, redactat de... G. Barițiu...”⁴⁶. În cadrul acestei ședințe, se pune în discuție proiectul de regulament „relativ la înființarea secțiunilor științifice”⁴⁷. După citirea lui în plen, Comitetul Asociațiunii însărcinează pe Zaharia Boiu să-l studieze, iar în ședința din 22 iunie 1877, să raporteze „în meritul obiectului”⁴⁸ pentru înființarea secțiunilor științifice. Proiectul este supus discuțiilor în ședința din 22 iunie 1877, după care, „se adoptă tot cuprinsul...”⁴⁹, stabilindu-se următorul text pentru titulatura regulamentului: „Regulament pentru înființarea de secțiuni științifice în sinul asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român”⁵⁰. În baza paragrafelor 1, 2 și 23 din Statutele Asociațiunii, în această ședință „se decide înființarea de 3 secțiuni științifice”⁵¹ și, este interesant de subliniat, că în ordinea menționării organizării acesteia, secțiunea istorică ocupă primul loc.

Referitor la secțiunea istorică, proiectul de regulament menționează în mod deosebit faptul că aceasta are menirea să „adune documente autentice pentru înăvuițarea istoriei patriei și a națiunii cum și pentru corijarea erorilor strecurate în istoria noastră și le comentează; compune scrieri originale și traduce scrieri de valoare pentru poporul român, supune la critică dreaptă operele istorice pu-

³⁹ *Ibidem*, pag. 268.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ „Transilvania”, nr. 9, 1 mai 1877, pag. 106.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Proces verbal din ședința ordinară a Comitetului Asociațiunii din 8 mai 1877*, în „Transilvania”, nr. 11, 1 iunie 1877, pag. 131.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ „Transilvania”, nr. 14, 15 iulie 1877, pag. 166.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*.

blicate în diverse limbi; recomandă adunării generale operele de specialitatea sa, pe care le aflăm demne de premiu, de onorariu, ori de mențiune onorabilă..."⁵².

Proiectul de regulament prevede multe aspecte cu caracter organizatoric referitoare la toate secțiunile, deci și pentru secțiunea istorică. În mod obligatoriu, adunarea generală a Asociațiunii, așa cum se prevede în proiectul de regulament, alege pentru „înteiu period de trei ani”⁵³ pe președintele secțiunii, cu condiția ca voturile „pentru” să fie date de „majoritatea absolută a membrilor prezenți”⁵⁴. Ca membru al secțiunilor, și deci și al secțiunii istorice, adunarea generală recunoaște și consideră pe toți membrii fondatori și ordinari cu condiția ca aceștia să se oblige „a elabora și prezenta pe fiecare an”, cel puțin câte un „operat original sau traduceri”⁵⁵. În cadrul secțiunii istorice se putea înscrie oricine, anunțându-se în scris președintelui secțiunii⁵⁵, deoarece numărul membrilor în secțiuni nu era limitat cu condiția ca aceștia să fie „membri activi ai asociațiunii”⁵⁷. Secțiunea istorică, conform regulamentului, avea dreptul de a-și alege un președinte, un vicepreședinte și un secretar. De asemenea, primește dreptul, pe care-l avusese adunarea generală, conform paragrafului 32, aliniatul 6 din Statutele Asociațiunii, „de a îngriji pentru cenzurarea operelor științifice... În sferă de activitate.”⁵⁸ În fine, proiectul de regulament mai prevedea, printre altele, ca ședințele să se țină regulat „cel puțin de 2 ori pe an la reședința asociației...”⁵⁹ și în cazuri deosebite ședințele se puteau ține mai des, cu condiția ca la acestea să fie cel puțin „5 membri prezenți”⁶⁰.

Proiectul de regulament elaborat de George Barițiu, și aprobat în ședința din 22 iunie 1877⁶¹, scoate în evidență importanța și necesitatea organizării membrilor Asociațiunii în secțiuni care avea datoria să cerceteze toate aspectele privind viața românilor din Transilvania, subjugăți de imperiul austro-ungar, și, în mod deosebit, începuturile dezvoltării milenare a poporului nostru.

Proiectul pentru înființarea secțiunilor științifice este supus „spre acceptare”⁶² celei de-a XVI-a adunări generale a Asociațiunii „ținută la 5, 6 și 7 august (st. n.) 1877 în Blaj”⁶³. Adunarea generală a asociațiunii de la Blaj, în ședința din 6 august 1877, acceptă acest proiect în unanimitate și fără modificățiuni”⁶⁴. În cadrul acestei ședințe, George Barițiu, în urma aprobării regulamentului secțiunilor, își exprima părerea că toate secțiunile științifice se vor organiza, în așa fel, încât acestea să rezolve toate sarcinile înscrise în regulamentul de funcționare. Tot cu prilejul adunării generale de la Blaj, în ședința din

⁵² *Ibidem.*

⁵³ *Ibidem.*, paragraful 3.

⁵⁴ *Ibidem.*

⁵⁵ *Ibidem.*

⁵⁶ *Ibidem.*

⁵⁷ *Ibidem.*

⁵⁸ *Ibidem.*

⁵⁹ *Ibidem.*

⁶⁰ *Ibidem.*

⁶¹ *Raportul general al Comitetului despre activitatea Asociațiunii... pe anu! 1876/1877 în „Transilvania” nr. 19, 1 oct. 1877, pag. 220.*

⁶² „Transilvania”, nr. 18, 15 sept. 1877, pag. 207.

⁶³ *Ibidem.*

⁶⁴ *Ibidem.*

7 august 1877, prezidiul adunării generale, în temeiul regulamentului secțiilor, aprobat, „pune la ordine“⁶⁵ alegerea președinților de secțiuni. La secțiunea istorică, adunarea generală alege „prin proclamațiune“, ca președinte „pe dn(domnul) redact(or) G. Barițiu“⁶⁶. După alegerea președintelui secțiunii istorice, se înscriu ca membri activi dr. Ioan Hodoș și prof. Ioan Antonelli.

Conform celor hotărâte la Blaj, secțiunea istorică urma să-și înceapă activitatea, dar, ea nu se putea întruni neavînd înscriși „cel puțin cite 7 inși“⁶⁷, situația fiind aceeași și la celelalte secțiuni. Un apel al Comitetului, recomandă membrilor Asociațiunii că „în tot cazul este de dorit să se înscrie măcar atîția“⁶⁸, precizînd că una din sarcinile președinților de secțiuni este de a atrage membri, în vederea organizării activității acestora. Comitetul Asociațiunii căutînd să rezolve unele probleme de ansamblu, legate de activitatea ei, va lua măsuri care vor duce la constituirea „secțiunilor“⁶⁹.

Din nou, la 24 decembrie 1877, Comitetul dezbate organizarea secțiunilor printre care și cea istorică⁷⁰, hotărîndu-se ca numai după întrunirea numărului de membri, cerut de Regulament⁷¹, va fi anunțat președintele secțiunii istorice, care va hotărî începerea lucrărilor științifice ale secțiunii. Dorința Comitetului Asociațiunii era de „a vedea înscriindu-se cît se poate de mulți membri în secțiunile Asociațiunii...“⁷², aducîndu-se un argument foarte important în sensul că „națiunea noastră se poate lăuda astăzi cu un număr destul de frumos de literați și oameni de știință din sînul ei“⁷³. Ca urmare a acestei sublinieri, se vor înscrie, chiar în timpul ședinței din 24 decembrie 1877, în secțiunea istorică, Ilarion Pușcariu și Ioan Preda, acesta din urmă avocat din Sibiu, care nu avea specialitatea istorie, dar, solicita înscrierea.

Problema mării numărului de membri în secțiunea istorică, rămîne și pentru anul 1878 importantă, fapt consemnat și cu prilejul ședinței Comitetului Asociațiunii din 23 februarie 1878, cînd secțiunea istorică era reprezentată de 11 membri.⁷⁴ Prin urmare, în conformitate cu Regulamentul, secțiunea istorică își putea începe lucrările și organiza activitatea, iar președintele trebuia să ia toate măsurile necesare pentru „întrunirea și definitivă constituire“⁷⁵ a secțiunii istorice. La începutul anului 1878, în foaia Asociațiunii sînt consemnate numele acelor membri „care s-au declarat a participa ca membri“⁷⁶ ai secțiunii istorice, printre care aflăm pe George Barițiu, prim secretarul Asociațiunii, Ioan Cav. de Pușcariu, Timotei Cipariu, Nicolae Popea, Ioan Popasu, Iosif Hodoș, Ilarion Pușcariu și alții, nume de rezonanță deosebită în cultura românească, de la sfîrșitul secolului al XIX-lea.

⁶⁵ *Ibidem*, nr. 19, din 1 octombrie 1877, pag. 217.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ *Ibidem*, nr. 24, 15 dec. 1877, pag. 287.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ *Ibidem*, nr. 2, din 15 ianuarie 1878, pag. 22.

⁷⁰ *Ibidem*, pag. 24.

⁷¹ *Ibidem*, pag. 94 și 156.

⁷² *Ibidem*, nr. 2, 15 ian. 1878, pag. 24, paragraf 179.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Ibidem*.

Cu toate că secțiunea istorică întrunea numărul de 11 membri și putea să-și înceapă activitatea, Comitetul de conducere al Asociațiunii, la propunerea președintelui Timotei Cipariu, convoacă o ședință a secțiunilor la 28 iunie (10 iulie) 1878 la Sibiu.⁷⁷ Din procesul verbal încheiat în 28 iunie (10 iulie) 1878 „în ședința întâia a secțiunii istorice aparținătoare la Asociațiunea Transilvană pentru literatura și cultura poporului român”⁷⁸, aflăm că membrii secțiunii istorice se întrunesc „pentru întâia oară”⁷⁹ sub președinția lui George Barițiu, ales conform paragrafului 3 al Regulamentului secțiunilor științifice *președintele secțiunii istorice*, de către adunarea generală a Asociațiunii.

În această ședință sînt menționate numele celor înscriși în secțiunea istorică printre care amintim pe: George Barițiu, Timotei Cipariu, Nicolau Popea, Ioan Popasu, Ioan Nemeș, Aurel Isacu, Iosif Hodoș, Ioan Antonelli, Ilarion Pușcariu, Ioan Preda, Vas. Harșianu, Iacob Bologa.

Secțiunea istorică, s-a putut constitui, în cadrul acestei ședințe, deoarece, conform paragrafului 9 din Statutul secțiunilor științifice, erau prezenți cel puțin 5 membri printre care sînt menționați: George Barițiu, Timotei Cipariu, Iacob Bologa, Ioan Antonelli, Iosif Hodoș, Vas. Harșianu și Ilarion Pușcariu.⁸⁰ Acum este ales vicepreședinte al secțiunii istorice Dr. Iosif Hodoș, iar ca secretar Dr. Ilarion Pușcariu și, desigur, George Barițiu, rămîne în continuare președintele acestei secțiuni. De altfel, în Raportul general al Comitetului Asociațiunii, pe anul 1877/1878, prezentat la adunarea generală de la Șimleu, din 4—5 august 1878, raport prezentat de George Barițiu ales președinte ad-hoc⁸¹, al adunării generale, se arăta, printre altele, că „ne mărginim a vă raporta despre constituirea acelor secțiuni ce s-a efectuat în 10 iulie a.c.”⁸², în baza Regulamentului votat de adunarea generală de la Blaj din anul 1877. Constituirea secțiunii istorice și a celorlalte secțiuni era considerată de George Barițiu ca o situație „înveselitoare”⁸³, deoarece prin constituirea secțiunii istorice se puteau pune în aplicare cerințele Regulamentului elaborat și aprobat apoi la adunarea generală de la Blaj.

La adunarea generală de la Șimleu se fac unele precizări referitoare la ședințele de lucru ale secțiunii istorice, în special la întrunirea membrilor în cel puțin „2 ședințe ordinare”⁸⁴ din care prima trebuia ținută cu minimum 20 de zile înainte de convocarea adunării generale, iar a doua în luna imediat următoare ținerii adunării generale. Motivația ținerii acestor adunări era făcută în sensul că: „secțiunea are de lucru peste an și a raporta adunării generale”⁸⁵ pe de o parte, iar pe de altă parte de a „executa” concluziunile adunării pe anul ce urmează.⁸⁶

⁷⁷ *Ibidem*, nr. 14, 15, iulie 1878, pag. 167, paragraful 57.

⁷⁸ *Ibidem*, nr. 16, 15 aug. 1878, pag. 190.

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ *Ibidem*, nr. 19, 1 oct. 1878, pag. 224.

⁸² *Ibidem*, nr. 23, 1 dec. 1878, pag. 273.

⁸³ *Ibidem*, pag. 272.

⁸⁴ *Ibidem*, pag. 273.

⁸⁵ *Ibidem*.

⁸⁶ *Ibidem*.

Încercarea de activizare a secțiunii istorice făcută de Barițiu la Șimleu a rămas fără rezultat practic⁸⁷ iar la adunarea generală de la Sighișoara, din 22 iulie/30 august 1879, s-a accentuat nereușita planului, fapt ce-l determină pe Anania Trimbițașu să adreseze președintelui adunării generale următoarea interpelare: „Secțiunile științifice ale Asociațiunii noastre s-au înființat încă din iunie 1878. Ce e cauza de aceste secțiuni nu s-au convocat și nu au lucrat nimica pînă acum?”⁸⁸. La interpelarea făcută de Anania Trimbițașu, președintele adunării invită pe George Barițiu să răspundă. Aceasta a scos în evidență dificultățile „ce s-au opus activității secțiunilor”⁸⁹ în general, și a secțiunii istorice, în special. Principalele elemente care au îngreunat desfășurarea activității secțiunii istorice erau: lipsa mijloacelor materiale și lipsa unui organ de presă unde membrii secțiunii să-și poată publica lucrările realizate. O altă dificultate care îngreuna organizarea activității secțiunii, era faptul că pentru realizarea activităților se făcea convocarea de către președintele secțiunii și nu de către președintele Asociațiunii, aceasta producînd greutăți în adunarea membrilor la centru, adică la Sibiu, deoarece mulți dintre membrii secțiunii istorice erau în diferite localități din Transilvania, la distanțe mari.

În raportul prezentat la adunarea generală de la Sighișoara se mai menționează că secțiunea istorică, la fel ca celelalte secțiuni, nu „și-a început activitatea”⁹⁰, neprezentînd nici recenziile asupra unor lucrări intrate în concursul organizat de asociațiune. Abia în anul 1880, cu ocazia adunării generale ținută la Turda, sînt menționate cîteva acțiuni, mai precis anunțarea de către George Barițiu, președintele secțiunii istorice, asupra intenției sale de a susține unele disertațiuni cu caracter istoric. Tot la această adunare generală, comisia pentru propuneri alcătuită este un referat asupra propunerii Comitetului Asociațiunii de a se face în Regulamentul secțiunilor, și deci și a secțiunii istorice, unele modificări la unele dispoziții ale Regulamentului stabilit în anul 1877, modificări ce se acceptă în ședința a II-a a adunării generale din august 1880⁹¹.

Cu toate aceste strădanii, secțiunea istorică n-a lucrat așa cum se hotărîse. Dacă între anii 1880—1882, în rapoartele adunărilor generale se mai vorbește cîte ceva și despre secțiuni, după această dată problema lor dispăre cu totul de la ordinea zilei. Acest lucru se datorește unor cauze multiple, printre care: lipsa mijloacelor materiale; asuprirea socială și națională la care erau supuși românii transilvăneni și împiedicarea, în acest cadru, a activității lor științifice. Aceasta a făcut ca preocupările savante ale învățaților români transilvăneni să-și găsească tot mai mult locul în cadrul Academiei Române de la București⁹². De altfel, Academia Română, organ științific unic pentru românii din toate provinciile, v-a avea în mijlocul ei, cu o activitate științifică bogată, și pe unii membri ai secțiunii istorice

⁸⁷ Apud, Octavian Goga, *Mijloace de propagandă literară și culturală de Asociațiuni*, în „Transilvania” nr. 4, 1911, pag. 354.

⁸⁸ Vezi „Transilvania” nr. 1—2, 1—15 ian. 1881, pag. 4.

⁸⁹ *Ibidem*, pag. 3.

⁹⁰ Apud, *Proiect de Regulament pentru secțiunile științifice-literare, Expunere de motive*, în „Transilvania”, P. O., 1900, pag. 97.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² Vasile Curticăpeanu, *Intemeierea societății „Astra” și rolul ei în cultura poporului român*, în „Studii”, nr. 6, 1961, pag. 1450.

a „Astrei“ și anume pe : George Barițiu, Vincențiu Babeș, Timotei Cipariu, Iosif Hodoș, iar mai târziu pe Ioan Lupas, Silviu Dragomir, Iosif Sterca Suluțiu.

Cu toate acestea, activitatea de cercetare a documentelor istorice legate de istoria poporului român, în special, și de istoria universală, în general, nu încetează⁹⁵. La aceasta a contribuit, prin activitatea sa neobosită, George Barițiu ales „prin aclamațiune“ președinte al „Astrei“ la adunarea generală din 1888⁹⁴.

În Analele Asociațiunii, George Barițiu este considerat ca unul din președinții cu deosebite merite, deoarece din momentul înființării și chiar mai înainte „nimeni n-a privegheat, nu s-a îngrijit de soarta acestei instituțiuni mai mult decât George Barițiu“⁹⁶. Cu ocazia adunării generale de la Sibiu, din 1892, condusă de George Barițiu, ultima la care participă, el a fixat un vast program de activitate pentru Asociațiune, program ce va fi continuat de urmașii săi la conducerea „Astrei“. Cu moartea sa, se încheie o primă etapă de consolidare a activității „Astrei“ și a secțiunii istorice, urmînd, începînd cu 1896, o etapă de expansiune, de extindere a activității asociațiunii pe o arie mai întinsă. Această nouă orientare a activității societății „Astra“ va stimula din nou problema organizării activității secțiunii istorice, problemă dispărută de pe ordinea de zi a adunărilor generale, după anul 1880, timp de aproximativ două decenii.

Abia cu ocazia modificării statutelor Asociațiunii⁹⁶, proiectul organizării secțiunilor istorice ocupă din nou adunările generale ale acestei instituții. Astfel, adunarea generală ținută la Blaj în anul 1895 prevedea instituirea secțiunii istorice, alături de celelalte secțiuni. În textul statutelor noi, la inițiativa primului secretar al „Astrei“, Cornel Diaconovici, considerat „reorganizatorul secțiunilor“⁹⁷ și a Comitetului Central, adunarea generală din anul 1898, ținută la Beiuș, dispunea : „Comitetul Central să înceapă înființarea secțiunilor literare prevăzute în paragraful 2 al Statutelor...“⁹⁸.

La adunarea generală de la Herculane din 9—10 septembrie 1900, se discută problema „inactivării secțiunilor științifice“⁹⁹ și se decide ca acestea „să se activeze imediat“¹⁰⁰ cu această ocazie fiind aleși, la propunerea Comitetului Central, ca membri ai secțiunii istorice : Vincențiu Babeș, Dr. Augustin Bunea, Vasile Gol-diș, Ioan Cav. de Pușcariu și Iosif Sterca Suluțiu¹⁰¹.

⁹³ La adunarea generală de la Alba-Iulia, George Barițiu propune realizarea disertației : *Apulum, Alba-Iulia, Alba-Carolina, Belgrad*, disertațiune arheologică de George Barițiu, în „Transilvania“ nr. 15—16, 1—15 august 1886, pag. 120.

⁹⁴ Apud — Ioan Lupas, *Înființarea „Asociațiunii“ și conducătorii ei*, în „Transilvania“, nr. 4, iulie-august 1911, pag. 341.

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ „Transilvania“, nr. 9, 15 sept. 1895, pag. 260.

⁹⁷ *Ibidem*, nr. 4, iulie-aug. 1911, pag. 354.

⁹⁸ *Ibidem*, 1898, pag. 177.

⁹⁹ *Ibidem*, 1900, pag. 188.

¹⁰⁰ *Ibidem*,

¹⁰¹ *Ibidem*.

La 14 octombrie 1900 se ține prima ședință plenară de constituire a secțiunilor științifice-literare¹⁰². Prin secretarul asociației, „Astra“ insistă asupra respectării hotărârii adunării generale de la Băile-Herculane, solicitând ca membrii corespondenți numiți de această adunare generală să se pronunțe dacă sînt sau nu de acord „cu însărcinarea ce li s-a dat“¹⁰³. Ca urmare a acestei solicitări au dat declarație de primire și membrii secțiunii istorice, numiți de Comitetul Central la adunarea generală de la Herculane. Deoarece membrii secțiunii istorice erau toți de față, în număr suficient, conform paragrafului 27 din Regulament, secțiunea istorică se poate „constitui“¹⁰⁴.

După ascultarea rapoartelor secțiunilor „se ia act“¹⁰⁵ că secțiunea istorică s-a constituit „în modul următor“¹⁰⁶: președinte Vincențiu Babeș, vicepreședinte Iosif Sterca Suluțiu, referend Dr. Vasile Goldiș. Este important de semnalat faptul că secțiunea istorică își stabilea ca sediu de activitate orașul Sibiu¹⁰⁷. În felul acesta se încheie încă o etapă importantă din activitatea de organizare a secțiunii istorice, etapă ce va deschide noi perspective în activitatea de cercetare istorică în cadrul acestei secțiuni.

Pentru funcționarea normală a secțiunilor, se votează și un Regulament. Realizarea noului Regulament, care privește și secțiunea istorică, completat — la cererea primei ședințe plenare a secțiunilor din anul 1900 — în adunarea generală din același an, completare care se referă mai ales la componența secțiunii cu membrii ordinari și membri corespondenți, aceștia din urmă să fie de ajutor membrilor ordinari în realizarea lucrărilor cu caracter științific¹⁰⁸. Acest element constituie un pas înainte în ceea ce privește organizarea activității membrilor secțiunii istorice. Facem această subliniere deoarece în noul Regulament se urmărește să se „evite scăderile cele vechi“¹⁰⁹, din activitatea anterioară a secțiunii istorice precum și a celorlalte secțiuni menționîndu-se că nu e cazul să vedem în activitatea de pînă la 1900 numai lucruri „negative“¹¹⁰ și trebuie să vedem această activitate și prin prisma condițiilor social-politice și economice în care trăiau românii transilvăneni la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. La aceste condiții grele se pot adăuga, în al doilea rînd, „defectele“ organizării.

Privitor la alegerea membrilor secțiunii, de data aceasta s-a înlăturat acel principiu de voluntariat, adoptat de Regulamentele vechi, urmărindu-se, de data aceasta, să se angajeze factori competenți pentru ca aceștia să-și poată pune toate forțele în interesul scopului urmărit de secțiunea istorică. De aceea, noul regula-

¹⁰² Proces verbal din ședința I plenară de constituire a secțiunilor științifice-literare, 14 oct. 1900 în „Transilvania“, P. O., 1900, pag. 196.

¹⁰³ *Ibidem.*

¹⁰⁴ *Ibidem.*

¹⁰⁵ *Ibidem*, pag. 197.

¹⁰⁶ *Ibidem.*

¹⁰⁷ *Ibidem.*

¹⁰⁸ Proces verbal luat în ședința secțiunii istorice a Asociațiunii ținută la 16 aprilie n. 1901, în Sibiu, în „Transilvania“, 1900, P. O., pag. 30.

¹⁰⁹ *Proiectul de Regulament...*, în „Transilvania“, 1900, P. O., pag. 98.

¹¹⁰ *Ibidem.*

ment a dat momentului alegerii membrilor „caracterul solemn al unei distincțiuni”¹¹¹. Prin acest moment solemn, se căuta „a obliga”¹¹² toți membrii secțiunii la o „conlucrare cât mai intensă pentru realizarea problemelor științifice...”¹¹³.

Pînă la elaborarea noului Regulament, secțiunea istorică se ocupa și cu problemele pedagogice, dar, odată cu înființarea secțiunii școlare, aceasta nu mai are în sarcină și problemele de ordin pedagogic, luîndu-se în considerare „multitudinea agendelor secțiunii istorice” și „numărul mic al membrilor ei”¹¹⁴ dîndu-i-se în felul acesta posibilitatea ca să servească asociației „Astra” numai ca „un organ auxiliar de specialitate”¹¹⁵, cu toate că prin programul de muncă impus, prin regulament, se observă destul de clar că organizarea secțiunii istorice, ca de altfel și a celorlalte secțiuni, este după modelul „corporațiilor academice”¹¹⁶. În general, alături de celelalte secțiuni, secțiunea istorică „în ramul ei”¹¹⁷ trebuie să rezolve următoarele probleme științifice¹¹⁸ ale epocii respective : mersul dezvoltării culturale a poporului român ; studierea și deliberarea în probleme speciale atunci cînd asociațiunea va cere ; vă da ajutor la crearea și completarea colecțiilor științifice ale societății „Astra” și la organizarea de expoziții, și altele.

În mod special, secțiunea istorică se va ocupa cu următoarele acțiuni : a) cu adunarea și așezarea colecțiilor Asociațiunii de documente, monede și orice alte obiecte de interes istoric, îndeosebi și cu completarea colecțiilor de ziare, precum și peste tot cu aranjarea și înavușirea Muzeului istoric proiectat de Asociațiune ; b) cu exploatarea arheologică a țării prin misiuni și prin înființarea de societăți sau comisiuni arheologice ; c) cu studii etnografice, și îndeosebi cu exploatarea, publicații speciale și cu expozițiuni etnografice, cu aranjarea și completarea Muzeului etnografic proiectat de Asociațiune și în fine cu măsuri referitoare la conservarea portului național și a motivelor originale în industria de casă a poporului român ; d) va iniția editarea de documente și studii istorice, va propune publicarea de premii pentru lucrări aparținătoare istoriei, etnografiei, geografiei politice și istorice, jurisprudenței și științelor politice și sociale și va censura știrile cu privire la lucrările intrate în concurs ; e) va controla publicațiile istorice, atît cele românești cît și cele apărute în limbi străine, și va conlucra, atît direct cît și prin avertizarea bărbaților de specialitate, la rectificarea publicațiilor eronate sau tendențioase asupra istoriei și stării poporului român¹¹⁹.

¹¹¹ *Ibidem*, pag. 99.

¹¹² *Ibidem*.

¹¹³ *Ibidem*.

¹¹⁴ *Ibidem*, pag. 108.

¹¹⁵ *Ibidem*, pag. 99.

¹¹⁶ Raportul secretarului literar către ședința plenară a secțiunilor științifice, în „Transilvania, 1 sept. v., 1914, nr. 7—9, pag. 391.

¹¹⁷ *Proiectul de Regulament...*, în „Transilvania”, P. O., 1900, pag. 104, paragraf 10.

¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ *Ibidem*.